

Ákvörðun nr. 11/2022

Þann 12. janúar 2022 kom nefnd um eftirlit með lögreglu saman til fundar og tók eftirfarandi ákvörðun nr. 11/2022.

Málsatvik

Nefnd um eftirlit með lögreglu barst erindi [REDACTED] lögmanns f.h. [REDACTED] þann 24. júní 2021. Í erindinu eru gerðar athugasemdir við starfshætti og starfsaðferðir Lögreglustjórans á Suðurnesjum. Fram kemur að [REDACTED] hafi verið stöðvaður af starfsmönnum Lögreglustjórans á Suðurnesjum þar sem hann ók með kerru í eftirdragi en annað dekkið á kerrunni hafi verið á felgunni. Eftir stutt orðaskipti sem lotið hafi að beiðni lögreglu um blástur í áfengismæli, hafi lögreglan opnað bíldyrnar og gefið [REDACTED] fyrirmæli um að stíga út úr bifreiðinni. Í sömu andrá hafi beiðni um blástur verið ítrekuð og öndunarprófsmælirinn borinn upp að vörum [REDACTED] þegar [REDACTED] hafi lokið við að blása í mælinn og mælingin komin í ljós hafi [REDACTED] skýrt út fyrir lögreglumanninum að hann hafi ekki [REDACTED] þá hafi [REDACTED] stigið út úr bifreiðinni vegna fyrri fyrirmæla þar um og gert sig líklegan til að ganga í átt að kerrunni. Lögreglumaðurinn hafi hindrað för hans og ýtt ákveðið í bringu [REDACTED] og spurt hann ítrekað hvað hann sé gera. Við þetta hafi [REDACTED] brugðið og borið fyrir sig hendur, án þess þó að ýta á móti. Í kjölfarið hafi lögreglumaðurinn reynt að ýta [REDACTED] aftur inn í bifreiðina með því að þrýsta ofan á höfuð hans þrátt fyrir beiðni [REDACTED] um að taka ekki harkalega á sér. Þar sem [REDACTED] vissi hann að líkami hans þyldi ekki átökin og voru það ósjálfráð varnarviðbrögð hans að halda sér í bifreiðina og reyna að koma þannig í veg fyrir að vera þvingaður niður og lenda harkalega. Af sömu ástæðu hafi hann lagt hönd yfir axlir lögreglunnar. Aðgerðir lögreglu hafi endað með þeim hætti að [REDACTED] hafi verið beittur piparúða, ýtt harkalega í jörðina og verið handtekinn.

Jafnframt kemur fram í erindinu að [REDACTED] telji sig hafa verið beittan órétti af hálfu lögreglu, meðalhófs hafi ekki verið gætt og aðgerðir lögreglu gengið í berhöggi við 2. mgr. 13. gr. og 14. gr. lögreglulaga nr. 90/1996 og meginreglur stjórnsýsluréttar. Meðferð lögreglu á honum hafi að hans sögn verið óþörf og ómannúðleg, ekki síst afskiptaleysið eftir að á lögreglustöð var komið. En þar hafi [REDACTED] verið færður í fangaklefa og hvorki fengið vott né þurrt og ekki tækifæri til þess að skola piparúða úr augunum.

Forsendur nefndarinnar**1.**

Nefnd um eftirlit með lögreglu starfar á grundvelli VII. kafla lögreglulaga nr. 90/1996, sbr. breytingar á þeim með lögum nr. 62/2016. Helstu verkefni nefndarinnar, sbr. 1. mgr. 35. gr. a í nefndum lögum, eru að taka við kærum á hendur starfsmanni lögreglu fyrir ætlað refsivert brot við framkvæmd starfa hans annars vegar og taka við kvörtunum vegna starfsaðferða lögreglu eða framkomu starfsmanns lögreglu sem fer með lögregluvald hins vegar. Undir hið síðarnefnda falla kvartanir vegna háttsemi eða starfsaðferða sem ekki verða taldar refsiverðar

en gætu meðal annars leitt til þess að lögreglumaður yrði áminntur í starfi eða æskilegar breytingar gerðar á starfsháttum og verklagi. Nefndin skal, sbr. 2. mgr. 35. gr. a, greina hvað felst í erindum sem henni berast og koma þeim til meðferðar hjá viðkomandi embætti.

Með vísan til framangreinds fellur það almennt ekki undir valdsvið nefndar um eftirlit með lögreglu að endurskoða eða fjalla um almennt mat lögreglu á beitingu úrræða á grundvelli lögreglulaga eða almennt um framkvæmd rannsóknar sakamála, beitingu rannsóknarúrræða eða um ákvarðanir handhafa ákærvalds um það hvort rétt sé að gefa út ákæru í máli. Hlutverk nefndarinnar er hins vegar að taka afstöðu til þess hvort um sé að ræða ámælisverðar starfsaðferðir eða framkomu lögreglumanna við framkvæmd slíkra verkefna. Í því felst nánar tiltekið (og til dæmis) að taka afstöðu til þess hvort kvartað sé yfir því að háttsemi þeirra starfsmanna lögreglu sem að máli komu hafi ekki verið í samræmi við eðlilega starfshætti eða lög eða hvort starfsaðferðir hafi að öðru leyti farið út fyrir það sem eðlilegt var í því tilviki.

2.

Nefnd um eftirlit með lögreglu bárust gögn í málinu með tilkynningu Lögreglustjórans á Suðurnesjum þann 6. júlí og viðbótargögn 20. september 2021. Þau gögn sem fylgdu með tilkynningunni voru lögregluskýrslur vegna málsins, upptökur úr búkmyndavélum lögreglu af afskiptunum og eyewitness búnaði úr lögreglubifreið, þar má þó aðeins heyra hljóðupptöku en enga myndbandsupptöku er að sjá á meðan upptaka er í gangi. Nefndin óskaði eftir því að fá upptökuna með myndbandi frá embættinu en samkvæmt skýringu þess virðist svo sem myndavélin innan í bifreiðinni [REDACTED] hafi verið biluð í umrætt sinn.

Samkvæmt gögnum málsins barst lögreglu tilkynning þann 21. júlí 2020 um að ökumaður æki með eftirvagn í eftirdragi en hjólbarða vantaði á eftirvagninn. Í lögregluskýrslu kemur fram að [REDACTED] hafi strax frá upphafi verið ósamvinnuþýður og brugðist illa við afskiptum lögreglu. Aðspurður kvaðst [REDACTED] vera fullkomlega meðvitaður um að hjólbarðann vantaði öðru megin á kerruna en taldi sig samt sem áður hafa fulla stjórn á kerrunni og að hann væri ekki að valda neinni hættu í umferðinni. Í kjölfarið voru gerðar ítrekaðar tilraunir til að fá [REDACTED] til að láta í té öndunarpróf og gekk það að lokum og sýndi mælirinn [REDACTED]. Að því loknu spurði lögreglumaður [REDACTED] hvort hann ætti mál hjá lögreglu. [REDACTED] steig þá út úr bílnum og sýndi af sér mjög ógnandi hegðun. Lögreglumaðurinn ýtti þá [REDACTED] frá sér og gaf honum fyrirmæli um að fara frá sér og setjast inn í bifreið sína. [REDACTED] varð ekki við þeim fyrirmælum og því komu til átök við að koma [REDACTED] í lögreglutök þar sem hann streittist á móti. Varnarúða var breitt gegn [REDACTED] og að lokum honum komið í handjárn. Í framhaldinu var [REDACTED] tilkynnt að hann væri handtekinn.

Einnig kemur fram í svari embættisins að engar sérstakar verklagsreglur séu um notkun piparúða en um notkun hans gildi reglur um valdbeitingu lögreglumanna og meðferð og notkun valdbeitingartækja og vopna. Ljóst sé þó af gögnum málsins að ekki hafi verið fært til bókar í lögreglukerfinu hvernig fyrstu hjálp var sinnt á kvartanda og eins hvort honum hafi verið færður matur eða drykkur. Yfirlögregluþjónn embættisins ræddi við þá lögreglumenn sem sinntu kvartanda og bar þeim saman um að þeir hafi aðstoðað kvartanda við að skola

gasið úr andliti og hári. Jafnframt hafi honum verið boðið kælikrem og ráðlagt hvernig væri best að meðhöndla þetta. Rannsóknarlögreglumaðurinn sem tók framburðarskýrslu af kvartanda fullyrðir að hann hafi fengið kaffi og fengið að [REDACTED]

Embættið telur ekki ástæðu til að draga frásagnir lögreglumanna í efa en mun ítreka það við starfsmenn sína að allar aðgerðir lögreglu eiga að vera færðar til bókar í lögreglakerfinu.

3.

Ekki heyrir undir valdsvið nefndarinnar að endurskoða eða fjalla um almennt mat lögreglu á beitingu úrræða á grundvelli lögreglulaga eða almennt um framkvæmd rannsóknar sakamála. Hins vegar fellur það undir valdsvið nefndarinnar hvernig tilteknir þættir lögreglustarfsins eru framkvæmdir eða ef lögregla lætur hjá líða að sinna lögmætu hlutverki sínu, sbr. 2. gr. laga nr. 90/1996, þ.e. að gæta almannaoðryggis og halda uppi lögum og reglu, að leitast við að tryggja réttaröryggi borgaranna og stemma stigu við afbrotum og koma í veg fyrir athafnir sem raska öryggi borgaranna og ríkisins, vinna að uppljóstrun brota, stöðva ólögmæta háttsemi og fylgja málum eftir í samræmi við það sem mælt er fyrir um í lögum um meðferð sakamála.

4.

Nefnd um eftirlit með lögreglu fór ítarlega yfir erindi [REDACTED] og þau gögn sem henni bárust frá Lögreglustjóranum á Suðurnesjum. Af upptökum úr búkmyndavélum og eyewitness kerfum lögreglubifreiða má sjá greinilega hvernig atvikum var háttað. Í gögnum málsins liggur fyrir að [REDACTED] var afar ósamvinnuþýður þegar hann var beðinn um að blása í öndunarprófsmæli. Uppökur sýna þegar lögreglumaður opnar hurð ökutækisins og gefur [REDACTED] fyrirmæli um að koma út úr bifreiðinni sem hann hlýðir ekki. [REDACTED] blæs að lokum í öndunarprófsmælinn og var niðurstaðan [REDACTED] eins og fram hefur komið. Lögreglumaður á vettvangi segir því næst að hann fari ekki lengra með kerruna. Þegar lögreglumaðurinn spyr síðan hvort [REDACTED] eigi ólokinn mál hjá lögreglunni stigur [REDACTED] út úr bifreiðinni. Erfitt er að greina á upptökum hvort [REDACTED] hafi ætlað að fara að skoða kerruna með lögreglumanninum eða verið að ógna lögreglumanninum með því að ganga upp að honum. Hver svo sem ætlan [REDACTED] hafi verið þá virðist sem [REDACTED] fari þannig inn fyrir þægindaramma lögreglumannsins sem túlkar það sem ógnun við sig og bregst við með því að ýta [REDACTED] frá sér og skipar honum að setjast aftur inn í bifreiðina. Hefst þá atburðarrás sem endar þannig að [REDACTED] er handjarnaður fyrir aftan bak með varnarúða í andliti.

Við mat á viðbrögðum lögreglumannsins og lögreglu á vettvangi þegar [REDACTED] stigur út úr bifreiðinni verður að líta til aðstæðna á vettvangi og þess mótþróa sem [REDACTED] hafði sýnt í samskiptum sínum við lögregluna nokkrum mínútum áður en hann stigur út úr bifreiðinni.

Afskipti lögreglu af [REDACTED] eru við hraðbraut þar sem svigrúm lögreglumannsins til að athafna sig er lítið. Lögreglumaðurinn stendur þannig að ef hann hefði hörfað undan [REDACTED] þá hefði hann hæglega getað hörfað út á hraðbrautina. Á sama tíma og lögreglumaðurinn ýtir við [REDACTED] sést bifreið aka hjá. Það þýðir hins vegar ekki að á lögreglumönnum hvílir ekki skylda

NEFND UM EFTIRLIT MEÐ LÖGREGLU

að vega og meta aðstæður hverju sinni og vega og meta þá einstaklinga sem þeir eru að eiga við í það og það skiptið. Í þessu tilviki er það hins vegar mat nefndarinnar að viðbrögð lögreglu, miðað við aðstæður, hafi verið réttar og handtakan og beiting varnarúða og annars búnaðar í samræmi við reglur. Með hliðsjón af því hvernig málsatvikum var lýst í kvörtun [REDACTED] og þeim gögnum sem nefndin hefur undir höndum, telur nefnd um eftirlit með lögreglu að ekki séu uppi vísbendingar um mögulega ámælisverða eða refsiverða háttsemi starfsmanna lögreglu, sbr. 2. mgr. 35. gr. a. laga nr. 90/1996. Nefndin telur því ekki tilefni til að aðhafast vegna erindis [REDACTED] frá 24. júní 2021.

Niðurstaða

Nefnd um eftirlit með lögreglu telur ekki tilefni til að aðhafast frekar vegna erindis [REDACTED]
[REDACTED]

Reykjavík, 12. janúar 2022

Skuli Þór Gunnsteinsson
formaður

Kristín Edwald

Þorbjörg L. Jónsdóttir